

Nikolaj Gogolj

Mrtve duše

Pesnitev

PRVO POGlavJE

Skozi vhod hotela v gubernijskem mestu NN je zapeljal kar čeden vzmeten nevelik polpokrit koleselj, s kakršnim se vozijo samci: upokojeni podpolkovniki, nadporočniki, graščaki, ki imajo kakih dvesto kmečkih duš – skratka, vsi tisti, ki jim pravijo gospoda srednjega ranga. V koleslju je sedel gospod, ne lepotec, vendar tudi ne grde zunanosti, ne preveč debel in ne preveč suh; ni se dalo reči, da je star, vendar pa tudi ne, da je premlad. Prihod ni povzročil v mestu popolnoma nobenega hrupa, ni ga spremljalo nič posebnega: le dva ruska mužika, ki sta stala pred vrati krčme nasproti hotela, sta nekaj pripomnila, vendar se je to nanašalo bolj na kočijo kakor pa na človeka v njej. »Lej no,« je rekel prvi drugemu, »kakšen voz! Kaj meniš, a bi ta voz pripeljal v Moskvo, če bi bilo treba, a ne bi?« »Pripeljal,« je odvrnil drugi. »V Kazan pa ne bi, se mi zdi!« »V Kazan pa ne,« je odvrnil drugi. Tako se je pogovor končal. In ko se je koleselj pripeljal do hotela, se je tam znašel mladenič v belih hlačah iz kanafasa, zelo ozkih in kratkih, v fraku po nekakšni modi, izpod katerega je kupal naprsnik, pripet s tulsko iglo z bronasto pištolo.

Mladenič se je obrnil, pogledal kočijo, z roko pridržel čepico, ki jo je skoroda odpihnil veter, in šel svojo pot.

Ko je kočija zapeljala na dvorišče, je gospoda pričakal hišni sluga ali strežaj, kot jim pravijo v ruskih krčmah, tako zelo živahen in okreten, da sploh ni bilo mogoče videti, kakšen obraz ima. Pritekel je urno, s servetko v roki, ves dolginast in z dolgim polbombažnim suknjičem, ki mu je tičal malone na zatilju, stresel z lasmi in gospoda urno pospremil navzgor po leseni galeriji, da bi mu pokazal sobo, poslano od Boga. Soba je bila posebne vrste, zakaj tudi hotel je bil posebne vrste, se pravi prav tak, kakršni so hoteli v gubernijskih mestih, kjer za dva rublja na dan popotniki dobijo sobo za počitek s ščurki, ki kakor suhe češplje kukajo iz vseh kotov, in z vrati v sosednji prostor, vselej zastavljenimi s komodo, kjer se je namestil sosed, molčeč in miren človek, vendar sila zvedav, saj poskuša izvohati vse podrobnosti o popotniku. Zunanja fasada hotela se je skladala z njegovo notranjščino: bila je sila dolga, v dveh nadstropjih; spodnje je bilo brez ometa, v temnordečih opekah, ki so postale še temnejše zaradi slabega vremena, že same na sebi umazane; zgornje je bilo pobarvano z večno rumenkasto barvo; spodaj so bile kramarije s komati, vrvicami in obročki. V vogalni branjariji, ali bolje, v oknu je tičal prodajalec vroče medice s samovarjem iz rdeče medenine in prav tako rdečim obrazom, kot je bil samovar, tako da je bilo od daleč mogoče pomisliti, da na oknu stojita dva samovarja, če bi eden ne imel kakor smola črne brade.

Medtem ko si je prišli gospod ogledoval svojo sobo, so prinesli noter njegovo imetje: v prvi vrsti kovček iz belega

usnja, malce obdrgnjen, ki je kazal, da ni bil prvič na poti. Kovček sta prinesla kočijaž Selifan, majhen človek v kratkem kožuhu, in sluga Petruška, fant pri tridesetih, v ohlapni ponošeni suknji, očitno gosposki, fant, malce neotesan na pogled, z zelo velikimi ustnicami in nosom. Takoj za kovčkom sta prinesla majhno skrinjico iz mahagonija z drobnimi vstavki iz karelske breze, čevljarska kopita in pečeno kuro, zavito v modrikast papir. Ko je bilo vse to notri, se je kočijaž Selifan odpravil v konjušnico poskrbet za konje, sluga Petruška pa se je jel nameščati v majhni predsobi, sila temni pasji uti, kamor se mu je že posrečilo privleči svoj plašč in z njim nekakšen poseben vonj, ki se ga je navzela tudi vreča z različno služabniško toaleta, prinesena takoj za plaščem. V tej pasjici je potisnil k zidu ozko trinožno posteljo, jo pokril z nečim, podobnim žimnici, potlačenim in ploskim kakor mlinec, morda tudi zamaščenim kakor mlinec; to se mu je posrečilo izprositi od upravnika hotela.

Medtem ko sta se služabnika nameščala in se trudila s stvarmi, je gospod odšel v skupno dvorano. Kakšne so take skupne dvorane – ve vsak popotnik zelo dobro: enake stene, prepleskane z oljnato barvo, zgoraj potemnele od tobačnega dima in spodaj zglajene od hrbtov raznih popotnikov, še bolj pa domačih trgovcev, zakaj trgovci so v delovnih dnevih prihajali sem v šestero ali sedmero pit svoji priljubljeni skodelici čaja; enak okajeni strop; enak okajeni lesteneč z obilico visečih stekelc, ki so poskakovala in zvenčala vsakič, kadar je strežaj hitel po zlizanih povoščenih tleh, živahno mahajoč s podstavkom, na katerem je tičala taka množica

čajnih skodelic, kakor je ptic na morskem obrežju; enake slike čez vso steno, naslikane z oljnimi barvami – skratka, vse enako kakor povsod; razlika je samo v tem, da je bila na eni sliki prikazana nimfa s tako velikimi prsmi, kakršnih bralec prej kone ni še nikoli videl. Podobna igra narave se sicer dogaja tudi na različnih zgodovinskih slikah, ki jih je neznano kdaj, neznano od kod in neznano kdo pripeljal v Rusijo, včasih celo kak naš velikaš, ljubitelj umetnosti, ki jih je kupil v Italiji po nasvetu svojih kočijažev. Gospod si je snel čepico in razvezal volneno ovratno rutico mavričnih barv, kakršne poročenim možem z lastnimi rokami pletejo soproge in jih pospremijo s spodobnim podukom, kako jih je treba zavezati, samskim pa – ne morem reči, kdo, bogve, sam nisem nikoli nosil takšnih rutic. Ko si je razvezal rutico, je gospod ukazal, naj mu postrežejo z večerjo. Zdaj so mu prinašali različne jedi, običajne v krčmah, na primer: šči s testenico iz več plasti, ki so jo nalašč hranili nekaj tednov za prišleke, možgani z grahom, hrenovke z zeljem, pečena piška, nasoljene kumarice in večne sladke nadevane pogačice, vselej pripravljene za postrežbo; zdaj so mu vse to stregli pogreto ali kar hladno, silil je slugo ali pa strežaja, naj pripoveduje vse, kar mu pride na pamet – kdo je prej imel to krčmo in kdo jo ima zdaj, je veliko prihodkov, je gospodar velik podlež; na vse to je strežaj kot navadno odgovarjal: »O, velik lopov, gospod.« Kakor v razsvetljeni Evropi je tudi v razsvetljeni Rusiji dandanes sila veliko poštenih ljudi, ki ne morejo ničesar pojesti v krčmi, ne da bi se pogovorili s slugo, včasih pa se z njim tudi pošalijo. Sicer pa prišlek

ni postavljajl vprašanj kar tako: izredno natanko je spraševal, kdo je mestni gubernator, kdo je predsednik sodišča, kdo tožilec – skratka, izpustil ni niti enega pomembnega uradnika; še bolj natanko, če ne že z živim zanimanjem, pa je spraševal za vse pomembne graščake: koliko ima kdo kmečkih duš, kako daleč od mesta živi, kakšen značaj ima in kako pogosto prihaja v mesto; pozorno je spraševal o razmerah v teh krajih: so bile kakšne bolezni v njihovi guberniji – epidemične vročice, kakšne morilske mrzlice, koze in kaj temu podobnega, in vse to tako podrobno in s tako natankostjo, da je bilo videti več kot zgolj radovednost. V svojem ravnanju je gospod kazal nekaj trdnega in se je usekoval nenavadno glasno. Ni znano, kako je to počel, vendar je njegov nos trobil kot fanfara. Ta očitno čisto nedolžna vrlina mu je zagotavljala veliko spoštovanje hotelskega strežaja, tako da je ta vsakič, ko je zaslišal tisti zvok, stresel z lasmi, se nadvse spoštljivo zravnal, naklonil glavo in vprašal: Ali kaj potrebujete? Po večerji je gospod spil skodelico kave in se usedel na zofo, potem ko si je za hrbet podložil blazino, ki jo v ruskih gostilnah namesto z elastično volno natlačijo z nečim, kar je izredno podobno opeki in kamnitim kockam. Začel je zehati in ukazal, naj ga odpeljejo v njegovo sobo, kjer se je ulegel in za dve uri zaspal. Ko se je odpočil, je na prošnjo gostilniškega strežaja na košček papirja napisal uradniški čin, ime in priimek, da bi to sporočili, kamor je treba – na policijo. Strežaj je po stopnicah spotoma zlogovaje prebral na papirju tole: »Kolegijski svetnik Pavel Ivanovič Čičikov, posestnik, po zasebnih opravkih.« Medtem ko je strežaj po

zlogih še zmeraj prebiral zapisek, se je Pavel Ivanovič Čičikov že odpravil pogledat mesto, s katerim je bil, kot se je zdelo, zadovoljen, zakaj odkril je, da se mesto v ničemer ni razlikovalo od drugih gubernijskih mest: v oči je bodla rumena barva kamnitih hiš, sivina lesenih pa je skromno temnela. Hiše so bile pritlične, eno ali eno in pol nadstropne, z večnim mezaninom, po prepričanju gubernijskih arhitektov nadvse lepim. Tu in tam so se zdele hiše zgubljene sredi ulice, široke kakor polje, in neskončnih lesenih plotov; tu in tam so se zgrinjale na kup, tam je bilo opaziti več ljudi in živahnosti. Videti je bilo tudi od dežja skorajda izprane izveske s prestami in škornji, tu pa tam narisanimi modrimi hlačami in podpisom krojača Aršavskega; pa trgovino s čepicami, kapami in napisom: Tujec Vasilij Fjodorov; tam je bil narisan biljard z dvema igralcema v frakih, kakršne si pri nas v gledališču oblačijo obiskovalci, ki v zadnjem dejanju stopijo na oder. Igralci so bili naslikani z naciljanimi palicami, malo nazaj potisnjenimi rokami in pokrčenimi nogami, kot bi pravkar naredili poskok v zraku. Pod vsem tem je pisalo: »Igra se tukaj.« Ponekod so kar na ulici stale mize z orehi, milom in medenjaki, podobnimi milu; tam pa krčma z narisano debelo ribo in vanjo zabodenimi vilicami. Najpogosteje pa je bilo opaziti potemnele dvoglave državne orle, ki jih je danes že zamenjal lakonični napis: Menza. Tlakovana cesta je bila povsod slaba. Pokukal je v mestni park, v katerem so rasla tanka drevesa, ki so se slabo prijela, z oporo pri tleh v obliki trikotnikov, sila lepo pobarvanih z zeleno oljnato barvo. In četudi ta drevesca niso bila višja

od trstike, je v zvezi z ognjemetom v časopisih o njih pisalo, da se je »naše mesto po zaslugi skrbi mestnega upravitelja polepšalo s parkom, ki so ga sestavljala senčnata drevesa s širokimi krošnjami, ki v vročih dnevih ponujajo hlad«, in da je bilo ob tem »zelo ganljivo gledati, kako so srca meščanov trepetala v preobilici hvaležnosti in točila reke solz v priznanje gospodu županu«. Ko je gospod nadrobno izprašal stražnika, kako naj se čim bolj približa, če bo treba, cerkvi, uradom, gubernatorju, se je odpravil pogledat reko, ki je tekla po sredi mesta, spotoma je odtrgal lepak, pribit na steber, da bi ga po vrnitvi domov natanko prebral, si pozorno ogledal gospo čedne zunanosti, ki je šla mimo po lesenem pločniku, za njo pa je stopal deček v vojaški opravi, s culico v roki, in ko je še enkrat ošinil vse s pogledom, kot da bi si hotel dobro zapomniti krajevne razmere, se je odpravil domov, naravnost v svojo sobo, potem ko ga je po stopnicah rahlo podpiral hotelski sluga. Ko se je napil čaja, se je usedel za mizo, ukazal prinesiti svečo, potegnil iz žepa lepak, ga približal sveči in začel brati, malce pripirajoč desno oko. Vendar pa na lepakcu ni bilo kaj prida zanimivega: igrali so dramo g. Kotzebueja, v kateri je vlogo Rolla igral g. Popljovin, Coro gospodična Zjablova, druge osebe pa so bile manj zanimive; pa vendar je prebral vse po vrsti, prišel je celo do cen parternih vstopnic in videl, da je bil lepak natisnjen v tiskarni gubernijske uprave; potem ga je obrnil na drugo stran, če bi bilo tam morda še kaj, ko pa ni našel nič, si je pomencal oči, skrbno zložil papir in ga pospravil v svojo skrinjico, kamor je imel navado odlagati vse, kar se mu je znašlo pod rokami.

Dan se je, po vsej priliki, končal z obrokom hladne teletine, steklenico kislega piva in trdnim spanjem z glasnim vlečenjem drete, kot pravijo v drugih krajih širne ruske države.

Ves naslednji dan je bil namenjen obiskom; prišel se je odpravil obiskat vse mestne dostojanstvenike. Opravil je vljudnostni obisk pri gubernatorju, ki je bil, kot se je izkazalo, podobno kakor Čičikov, ne debel in ne suh, okoli vratu je imel ano, govorili so celo, da je bil predlagan za zvezdo; sicer pa je bil velika dobričina in je včasih celo sam vezel. Nato se je odpravil k vicegubernatorju, potem je bil pri državnem tožilcu, predsedniku sodišča, načelniku policije, zakupniku, upravniku državnih tovarn ... škoda, da je malce težavno omeniti vse mogočnike tega sveta; a dovolj je reči, da je prišel pokazal neobičajno zagretost, kar se tiče obiskov: odšel je izraziti spoštovanje celo inšpektorju zdravstvene uprave in mestnemu arhitektu. Potem pa je še dolgo sedel v koleslju in premišljeval, koga bi še obiskal, a v mestu ni bilo več nobenega uradnika. V pomenkih s temi mogočniki je znal zelo spretno polaskati vsakomur. Gubernatorju je nekako mimogrede namignil, da se v njegovo gubernijo pripelješ kakor v raj, ceste so kakor žametne, in da si tiste vlade, ki imenujejo modre dostojanstvenike, zaslužijo velikansko pohvalo. Načelniku policije je povedal nekaj sila laskavega glede mestnih orožnikov; v pomenkih z vicegubernatorjem in predsednikom sodišča, ki sta bila samo državna svetnika, pa je celo dvakrat napačno rekel: »vaša prevzvišenost«, kar jima je bilo zelo všeč. Posledica tega je bila, da ga je gubernator povabil, naj pride še ta dan k

njemu na domačo večerno zabavo, pa tudi drugi uradniki so ga povabili sami od sebe, eden na večerjo, drugi na partijo bostončka, tretji pa na skodelico čaja.

O sebi se je prišlek, kot je bilo videti, ogibal kaj dosti govoriti; če že kaj, je govoril z nekakšnimi splošnimi puhlicaми, z opazno skromnostjo, njegov govor je v takih primerih zadobil malce knjižno izreko: da je nepomemben črviček tega sveta in ni vreden, da bi se kaj dosti brigali zanj, da je v svojem življenju veliko izkusil, v službi je trpel zaradi resnice, imel je veliko sovražnikov, ki so mu celo stregli po življenju, zdaj pa se poskuša umiriti, po vsem skupaj išče kraj za prebivanje, ko je prišel v to mesto, je imel za nujno dolžnost, da izrazi spoštovanje njegovim najvišjim dostojanstvenikom. To je bilo vse, kar so v mestu zvedeli o tej novi osebi, ki kaj kmalu ni mogla kaj, da se ne bi prikazala na gubernatorjevi večerni zabavi. Priprava nanjo je prišleku vzela nekaj čez dve uri, pri tem je pokazal tako pozornost do toaleta, ki jo redkokdaj kje vidiš. Po kratkem spancu po kosilu je velel, naj mu pripravijo vse za umivanje, in si je nenavadno dolgo z milom drgnil obe lici, ki jih je od znotraj podprl z jezikom; potem je z ramen hotelskega sluga vzel brisačo in si z njo z vseh strani zbrisal zaliti obraz, začeniši za ušesi, še prej pa je hotelskemu slugi dvakrat prhnil naravnost v obraz. Potem si je pred ogledalom nadel naprsnik, izpulil dve dlačici, ki sta silili iz nosu, in se takoj zatem znašel v fraku brusnične barve z bleščicami. Ko se je tako oblekel, se je v svoji kočiji popeljal po neskončno širokih ulicah, osvetljenih s šibko svetlobo iz tu in tam migljajočih oken. A gubernatorjeva

hiša je bila močno razsvetljena, prejkone zaradi plesa; lahka kočija s svetilkami, pred privozom dva stražnika, klici kočijažev v daljavi – skratka, vse kot je treba. Ko je Čičikov stopil v vežo, je moral za trenutek pripreti oči, zakaj blišč sveč, luči in damskih oblek je bil strašen. Vse je bilo zalito s svetlobo. Črni fraki so se lesketali in hiteli sami in vsi skupaj sem in tja, kakor se soparnega poletnega julija spreletajo muhe po belem rafiniranem sladkorju, ko ga stara oskrbnica drobi in deli v bleščeče kosce pod odprtim oknom; otroci pa kar gledajo, zbrani naokoli, zvedavo sledijo gibom njenih spretnih rok, ki dvigajo kladivce, zračni eskadroni muh, ki so se dvignile v lahnem zraku, pa drzno priletavajo, kot pravi gospodarji, in po zaslugi polslepe starke in sonca, ki slepi njene oči, obletavajo slastne kosce, tu posamez, tam v gostih jatah. Pijane od obilnega poletja, ki že samo po sebi na vsakem koraku ponuja okusne jedi, so priletele noter, pa ne da bi hotele jesti, ampak da bi se pokazale, lazile gor in dol po sladkorni gmoti, podrgnile zadnje ali sprednje nožice druga ob drugo, ali pa se hotele z njimi popraskati pod krilci, ali pa stegniti obe sprednji nožici in se podrgniti z njima po glavi, se obrniti in spet odleteti, pa spet prileteti z novimi nadležnimi eskadroni.

Čičikov se še ni utegnil razgledati, ko ga je že pograbil pod roko gubernator, ki ga je nemudoma predstavil gubernatorici. Gost se ni osramotil: izustil je neki kompliment, sila primeren za človeka srednjih let z ne prevelikim in ne premajhnim činom. Ko so plešoči pari potisnili ljudi proti steni, je dal roke za hrbet in jih kaki dve minuti zelo pazljivo

gledal. Veliko dam je bilo lepo in po modi oblečenih, druge so dale nase, kar jim je Bog poslal v gubernijsko mesto. Moški so bili, kakor povsod, dveh vrst: eni vljudni, ti so se ves čas smukali okoli dam; nekateri med njimi so bili taki, da jih je bilo težko razločiti od Peterburžanov, imeli so prav tako sila premišljeno in z okusom počesane zalizce ali preprosto spodobne, zelo gladko obrite ovale obrazov, prav tako lahko so prisedali k damam, prav tako so govorili francosko in zabavali dame kakor v Peterburgu. Druga vrsta moških pa so bili debeluharji ali taki kakor Čičikov, se pravi, ne predebili, a tudi ne presuhi. Ti so se, prav nasprotno, ogibali in izmikali damam in oprezali naokoli, ali ni morda gubernatorjev služabnik postavljaj kje zelene mize za vist. Obraze so imeli zalite in okrogle, nekateri so imeli tudi bradavice, ta ali oni je bil kozav, na glavi niso imeli las ne s čopi in ne s kodri, pa tudi ne po modi »vrag me vzemi«, kot pravijo Francozi – lase so imeli na kratko postržene ali polizane, obrazne poteze pa bolj zaobljene in poudarjene. To so bili častni mestni uradniki. Žal, debeluharji znajo na tem svetu bolje opravljati svoje delo kakor suhci. Suhci opravljajo večinoma posebna naročila ali pa so le na seznamih in se smukajo sem in tja; njihovo življenje je nekako prelahkotno, zračno in docela nezanesljivo. Debeluhi pa nikdar ne zasedajo pomožnih mest, vedno glavna, in če kam sedejo, sedejo zanesljivo in trdno, tako da sedež prej počí in se upogne pod njimi, njih pa ne odnese. Zunanjega blišča ne marajo; njihov frak ni tako spretno ukrojen kakor pri suhcih, zato pa je v šatljah božja mana. Suhec v treh letih nima ene same duše, ki

ne bi bila zastavljena; debeluh pa živi mirno, kar pogledajte – nekje na koncu mesta se je pojavila hiša, kupljena na ženino ime, na drugem koncu druga hiša, nato blizu mesta zaselek, nato pa vas z vsemi preužitki. Nazadnje debeluh, ki je služil Bogu in vladarju in si prislužil vsesplošno spoštovanje, pusti službo, se preseli in postane graščak, imeniten ruski zemljiški gospod, gostoljuben človek – in živi, dobro živi. Po njem pa spet zrasedo suhi nasledniki, kot je v navadi pri Rusih, vse očetove dobrine grejo po gobe. Ne moremo tajiti, da so Čičikova obsedale skoraj takšnele misli tisti čas, ko si je ogledoval družčino, nasledek tega pa je bil, da se je nazadnje pridružil debeluhom, kjer je naletel na skorajda vse znane obraze: na državnega tožilca s silno gostimi črnimi obrvmi in malce mežikajočim levim očesom, kot bi hotel reči: »Pojdiva, bratec, v drugo sobo, ti bom nekaj povedal« – sicer pa resnega in molčečega človeka; na policijskega načelnika, pritlikavega človeka, vendar duhoviteža in filozofa; na predsednika sodišča, nadvse razsodnega in ljubeznivega človeka – vsi pa so ga pozdravljali kakor starega znanca, pri čemer se je Čičikov poklonil, malce postrani, vendar ne brez prijaznosti. Potem se je seznanil z zelo vljudnim in spoštljivim graščakom Manilovom in na pogled malce štorastim Sobakjevičem, ki mu je takoj na začetku stopil na nogo, rekoč: »Oprostite prosim.« Nato so mu potisnili v roke karto za vist, ki jo je sprejel z enakim vljudnim poklonom. Uседli so se za zeleno mizo in niso več vstali do večerje. Vseh pogovorov je bilo nemudoma konec, kakor se zgodi vselej, ko se ljudje nazadnje predajo koristnemu početju. Čeprav je

bil policijski načelnik nadvse zgovoren, si je tudi on potem, ko je poprijel karte, nemudoma nadel obraz razmišljajočega človeka, skril spodnjo ustnico pod zgornjo in obdržal tako držo ves čas igranja. Ko je izklical figuro, je krepko usekal z roko po mizi; če je bila dama: »Dajmo, stara populja!«, če kralj, pa: »Dajmo, mužik tambovski!« Predsednik pa je na to dejal: »Tako ga bom po brkih! Tako jo bom po brkih!« Včasih so se ob plosku kart na mizo zaslišali vzkliki: »Bo, kar bo, če ne z drugim, pa s karom!« Ali pa preprosto klici: »Srce! Srčni as! Pik!« Ali pa kar: »Pikec! Pikavček! Pikičica!« In celo: »Piček!« – imena, s katerimi so v svoji družbi poimenovali barve kart. Po končani igri so se precej na glas prepirali, kakor se spodobi. Tudi naš prišlek se je prepiral, vendar pa nekako nenavadno spretno, tako da so vsi videli, da se je prepiral, vendar pa prijazno prepiral. Nikoli ni rekel: »izigrajte«, ampak: »izvolite izigrati«, »v čast mi je prevzeti vašo dvojko« in podobno. Da bi se v čem še bolj strinjal s svojimi nasprotniki, je vsakič privlekel na dan svojo emajlirano srebrno tobačnico, na dnu katere so opazili dve steklenički, ki sta bili tam zaradi vonja. Posebej sta prišlekovo pozornost pritegnila graščaka Manilov in Sobakjevič, ki smo ju omenili zgoraj. Takoj se je pozanimal, kdo sta, predsednika in upravnika pošte je poklical malce vstran. Nekaj vprašanj, ki jih je postavil, je razkrilo ne le njegovo radovednost, temveč tudi njegov namen; zakaj najprej je vprašal, koliko ima vsak kmečkih duš in v kakšnem stanju so njune posesti, potem pa se je šele pozanimal za njuni imeni in priimka. V kratkem času ju je popolnoma očaral.

Graščak Manilov, še ne star človek, ki je imel kakor sladkor pocukrane oči, s katerimi je mežikal vselej, ko se je smejal, je bil kar zmešan vpričo njega. Zelo dolgo mu je stresal roko in ga goreče prosil, naj mu izkaže čast in naj se pripelje na vas, do katere je bilo, po njegovih besedah, samo petnajst vrst od mestne mitnice. Na to je Čičikov z zelo spoštljivim naklonom glave in iskrenim stiskom roke odvrnil, da je ne le z velikim veseljem to pripravljen storiti, temveč ima to celo za sveto dolžnost. Tudi Sobakjevič je malce lakonično rekel: »Prosim tudi k meni« – in zadrsl z nogo, obuto v škorenj take orjaške velikosti, da bi mu komajda lahko našli ustrezno veliko nogo, posebej dandanes, ko so tudi v Rusiji začeli izginjati korenjaki.

Drugi dan se je Čičikov odpravil na večerjo in zabavo k načelniku policije, kjer so tri ure po večerji sedli k vistu in igrali do dveh ponoči. Tam se je, med drugim, seznanil z graščakom Nozdrjovom, tridesetletnim človekom, podjetnim fantom, ki ga je po treh ali štirih besedah začel tikati. Tudi z načelnikom policije in državnim tožilcem se je Nozdrjov tikal in se z njima prijateljsko družil; a ko so začeli igrati za velike vsote, sta policijski načelnik in tožilec izredno pozorno pazila na njegove vzetke in sledila malone vsaki karti, ki jo je odvrnel. Drugi dan je Čičikov prebil večer pri predsedniku sodišča, ki je sprejemal svoje goste v halji, malce zamaščeni, in v družbi dveh gospa. Potem je bil na večeru pri vicegubernatorju, na gala večerji pri zakupniku, na kratki večerji pri tožilcu, ki je bila sicer vredna dolge; na prigrizku po maši, ki jo je daroval predsednik trgovstva,

bil pa je vreden kosila. Skratka, doma ni utegnil biti niti trenutka, v hotel je prihajal samo prespat. Prišlek se je znal znajti v vsem in se je izkazal za izkušenega svetovljana. O čemer koli je tekel pomenek, ga je vselej znal spodbuditi: če je bil govor o kobilarni, je govoril o kobilarni; če so govorili o dobrih psih, je tudi tukaj prispeval nadvse koristne opazke; če so razpravljali o preiskavi, ki jo je vodilo sodišče, je pokazal, da mu niso povsem neznane niti sodne zvijače; če so razglabljali o biljardu, tudi glede biljarda ni klatil neumnosti; če so govorili o dobrodelnosti, je tudi o njej razpravljal imenitno, celo s solzami v očeh; če o žganjekuhi, je poznal tudi žganjico; o carinskih nadzornikih in uradnikih je sodil prav tako, kot bi bil sam uradnik in nadzornik. Zanimivo pa je, da je vse to znal zaviti v nekakšno umirjenost, znal se je lepo obvladovati. Govoril ni ne glasno in ne tiho, temveč natanko tako, kot je bilo treba. Skratka, kakor koli zasučemo, je bil nadvse spodoben človek. Vsi uradniki so bili zadovoljni s prihodom nove osebe. Gubernator je o njem dejal, da je blagohoten človek; tožilec, da je podjeten; policijski polkovnik je govoril, da je učen; predsednik sodišča, da je izobražen in pošten; načelnik policije, da je pošten in ljubezniv človek; žena policijskega načelnika, da je nadvse ljubezniv in zelo vljuden. Celo sam Sobakjevič, ki je redkokdaj povedal kaj dobrega o kom, se je precej pozno pripeljal iz mesta domov in že čisto slečen legel v posteljo k svoji suhljati ženi, je rekel: »Ljubica, bil sem na zabavi pri gubernatorju, večerjal sem pri policijskem načelniku, spoznal sem kolegijskega svetnika Pavla Ivanoviča Čičikova: silno

prijeten človek!« Na to je soproga odvrnila: »Mmmm!« in ga dregnila z nogo.

Takšno mnenje, sila laskavo za obiskovalca, se je razširilo po mestu in se obdržalo vse dotlej, dokler nista neka čudna lastnost gosta in podvzetje, ali kot pravijo na deželi, dogodba, ki jo bo bralec hitro izvedel, spravila skoraj vsega mesta v popolno osuplost.

DRUGO POGlavJE

Prispeli gospod je že več kot teden živel v mestu, vozil se je po večernih zabavah in večerjah in tako preživeljal, kot pravijo, sila prijeten čas. Nazadnje je sklenil, da svoje obiske preseli iz mesta in obišče graščaka Manilova in Sobakjeviča, ki jima je to obljubil. Morda ga je k temu spodbudil kakšen drug, bolj pomemben razlog, kaka resnejša zadeva, ki mu je bila bolj pri srcu ... A vse to bo bralec zvedel pravočasno in postopoma, če bo le imel potrpljenje, da bo prebral tole povest, zelo dolgo, ki se pozneje misli še razširiti in razvleči, kakor se bomo bližali koncu, ki krasi delo. Kočijaž Selifan je dobil povelje, naj zgodaj zjutraj zapreže konje v znani lahki kolesej; Petruški je bilo ukazano, naj ostane doma, pazi na sobo in kovček. Bralcu ne bo odveč, če se seznanimo s tema dvema vrlima človekoma našega junaka. Čeprav seveda nista tako pomembni osebi, ampak, kot pravijo, drugorazredni ali celo tretjerazredni, čeprav glavni premiki in vzmeti pesnitve niso odvisni od njiju in ju morda le tu in tam zadevajo in se ju rahlo dotikajo – toda avtor hoče biti pri vsem tudi s te strani izredno temeljit, ne glede na to, da je sam Rus, hoče biti natančen kakor Nemeč. To sicer ne bo vzelo veliko časa in

prostora, kajti ni treba kaj dosti dodati k temu, kar bralec že ve, se pravi, da je Petruška hodil v malo preširoki rjavi suknji gosposkega kroja in je imel, kot je v navadi pri ljudeh tega poklica, velik nos in usta. Po značaju je bil bolj molčeč kakor zgovoren; imel je celo plemenito nagnjenje do izobrazbe, se pravi do branja knjig, z vsebino katerih se ni trafil: vse mu je bilo popolnoma enako, prigode zaljubljenega junaka, čitanka ali molitvenik – eno in drugo je bral z enakim zanimanjem; če bi mu podtaknili kemijo, se tudi njej ne bi odpovedal. Ni mu bilo všeč tisto, o čemer je bral, temveč bolj sólo branje ali, bolje rečeno, proces samega branja, da denimo iz črk zmeraj nastane kakšna beseda, ki drugič pomeni vragve kaj. To branje je potekalo največ v ležečem položaju v predsobi, na postelji in na žimnici, ki je postala spričo teh okoliščin zbita in tanka kakor mlinec. Poleg strasti do branja je imel še dve navadi, ki sta sestavljali dve drugi njegovi značajski potezi: spati v obleki, kakor je bil, v isti suknji, in vselej nositi s seboj neki svoj zrak, svoj lastni vonj, ki je malce spominjal po obljudenem prostoru, tako da je bilo dovolj, če je kje le postavil svojo posteljo, četudi v dotlej nenaseljeni sobi, ter prenesel tja svoj plašč in imetek – in že se je zdelo, da v tej sobi že deset let živijo ljudje. Čičikov, ki je bil nadvse občutljiv in v nekaterih primerih celo siten človek, je zjutraj potegnil v nos sveži zrak in se samo kremžil in otresal z glavo, nato pa rekel: »Bratec, vrag te vzemi, potiš se ali kaj. Pojdi kdaj v kopel.« Na to Petruška ni rekel nič in se je koj začel s čim ukvarjati; ali je stopil s krtačo k visečemu gosposkemu fraku ali pa preprosto kaj pospravljal. Kaj si je mislil tedaj, ko

je molčal – morda je govoril sam pri sebi: »Si pa res dober, da ti ni odveč štiridesetkrat ponavljat eno in isto ...« Bogve, težko je vedeti, kaj misli tlačanski sluga takrat, ko ga gospod poučuje. To lahko za začetek povemo o Petruški. Kočijaž Selifan pa je bil docela drugačen človek ... A avtorju je zelo nerodno, da bi bralce tako dolgo zabaval z ljudmi nižjega rodu, saj iz izkušnje ve, kako neradi spoznavajo nižje sloje. A tak je Rus: silna želja spoznati tistega, ki je vsaj eno stopnjo više od njega, in površno znanstvo z grofom ali knezom sta zanj več od vsakršnih tesnih prijateljskih vezi. Avtor se celo boji za svojega junaka, ki je le kolegijski svetnik. Dvorni svetniki bi se morda še seznanili z njim, a tisti, ki so se že približali generalskim činom, tisti, bogve, bi mogoče celo uperili vanj ene-ga tistih prezirljivih pogledov, ki jih ponosno uperjajo na vse, kar se premika pod njihovimi nogami, ali pa, kar je še huje, šli bi morda mimo z nezanimanjem, ki je za avtorja ubijalsko. Naj bo to ali ono še tako žalostno, se moramo vendarle vrniti k junaku. Ko je torej dal potrebne ukaze že zvečer in se zjutraj zbudil zelo zgodaj, se umil, se od nog do glave otrl z mokro gobo, kar je počel samo ob nedeljah, se obril, tako da so lica postala pravi atlas, kar se tiče gladkosti in leska, si oblekel frak brusnične barve z bleščicami, čezenj pa plašč z medvedjim krznom – je sestopil po stopnicah, pri čemer ga je enkrat z ene, drugič z druge strani podpiral hotelski sluga, in sedel v lahki koleselj. Koleselj je hrupno zapeljal skozi vhod gostilne na ulico. Mimoidoči pop je privzdignil klobuk, nekaj fantalinov v zapacanih srajcah je dvignilo roke, proseč: »Gospod, daj sirotam!« Kočijaž, ki je opazil, da bi se eden izmed njih

nadvse rad povzpel na stopnico kočije, ga je švrknil z bičem, in koleselj je jel poskakovati po kamnih. Z veseljem je bilo v dalji opaziti progasto zapornico, ki je naznanjala, da bo tlaka, kakor vsega drugega trpljenja, vsak čas konec; in Čičikov, ki je še nekajkrat precej močno udaril z glavo v streho, je nazadnje zadrdral po mehki zemlji. Komaj je mesto ostalo zadaj, že je tekla, kot je pri nas v navadi, po obeh straneh poti zmeda brez reda: grički, jelov gozd, redka nizka drevesca mladih smrek, ožgana debela starih, divji vres in podobna šara. Srečevala sta vasi, potegnjene kakor ob vrvici, zgradbe, podobne starim skladovnicam drv, pokrite s sivimi strehami z izrezljanimi okraski pod njimi v obliki visečih naštikanih briselj. Nekaj kmetov je po stari navadi zijalo, sedeč v ovčjih kožuhih na klopeh pred vrati. Babnice z zalitimi obrazi in povezanimi prsmi so gledale iz zgornjih oken; iz spodnjih je zijal teliček ali stegoval svoj slepi rilec prašič. Skratka, znani prizori. Ko je Čičikov prevozil petnajsto vrsto, se je spomnil, da bi tukaj, po besedah Manilova, morala biti njegova vas, a tudi šestnajsta vrsta je odbrzela mimo, vasi pa še zmeraj ni bilo videti, in če bi ne bilo dveh kmetov, ki sta se znašla ob poti, bi malo verjetno srečno prišla. Na vprašanje, ali je vas Zamanilovka daleč, sta kmeta snela klobuke, in eden izmed obeh, ki je bil pametnejši in je imel koničasto brado, je odvrnil:

»Morda Manilovka, ne Zamanilovka?«

»Ja, Manilovka.«

»Manilovka! Pelji še eno vrsto, a veš, potem pa glih na desno.«

»Na desno?« je jecnil kočijaž.

»Na desno,« je dejal kmet. »To je pot za Manilovko; Zamanilovke pa ni nobene. Tako se imenuje, reče se ji Manilovka, Zamanilovke pa sploh ni. Tam boš glih na hribu zagledal hišo, kamnito, v dveh nadstropjih, gosposka hiša, v kateri, a veš, živi sam gospod. To je Manilovka, Zamanilovke pa tukaj ni nobene in je nikoli ni bilo.«

Odpeljala sta se iskat Manilovko. Ko sta prevozila dve vrsti, sta prišla do ovinka za vaško pot, a naredila sta že dve, tri, morda tudi štiri vrste, kamnite hiše v dveh nadstropjih pa še zmeraj ni bilo videti. Tedaj se je Čičikov spomnil: če ga prijatelj vabi k sebi na vas petnajst vrst daleč, pomeni, da bo do nje gotovo trideset. Vas Manilovka je lahko le redkoga premamila s svojo lego. Gosposka hiša je stala sama na golem hribcu, se pravi na vzpetini, odprti za vse vetrove, ki se samo zmislijo zapihati; strmino hriba, na katerem je stala, je pokrivalo pokošeno drnišče. Po njej so bile po angleškem zgledu razmetane dve ali tri grede z grmi španskega bezga in rumenimi akacijami; pet ali šest brez je v majhnih gručah tu in tam poganjalo v vis redke drobnolistne krošnje. Pod dvema med njimi je bilo videti utico s plosko zeleno kupolo, lesenimi modrimi stebri in napisom: »Svetišče samotnega premišljevanja«; malo spodaj pa ribnik, pokrit z zelenjem, kar v angleških parkih ruskih graščakov ni kaka posebnost. Ob vznožju te vzpetine, deloma pa tudi po sami strmini, so se vzdolž in povprek črnile sivkaste brunarice, ki jih je naš junak iz neznanega razloga jel nemudoma šteti in jih je naštel več kot dvesto; nikjer med njimi nobenega rastočega drevesca ali kakšne zelenine; vsepovsod so štrlela sama bruna.

Pogled sta poživljali dve kmetici, ki sta s slikovito spodrecanimi oblekami, z vseh strani zataknjenimi za pas, do kolen brodili v ribniku in za dva lesena drogova vlekli raztrgano mrežo, v kateri je bilo videti dva zgubljeni raka in bleščéčo ujeto črmoooko; kmetici sta se, kot se je zdelo, kregali in se med seboj zmerjali. Malo dalje proč se je v nekako dolgočasno modrikasti barvi temnil smrekov gozd. Celo samo vreme se je zelo primerno prilagodilo vsemu temu: dan je bil jasen in mračen hkrati, nekako svetlo sive barve, kakršno vidimo samo na starih uniformah garnizonskih vojakov, ki so sicer mirna vojska, vendar pa ob nedeljah pogosto netrežna. Podoba je dopolnjeval petelin, znanilec spremenljivega vremena, ki je – ne glede na to, da je imel spričo znanega dvorjenja glavo razključevano čisto do možganov od kljunov drugih petelinov – na ves glas kikirikal in celo prhotal s krili, ocfanimi kakor stara rogoznica. Ko se je Čičikov pripeljal na dvorišče, je na verandi zagledal samega gospodarja, ki je stal tam v zeleni suknji iz šalona, roko je prislanjal na čelo kakor senčnik nad očmi, da bi bolje videl prihajajočo kočijo. Kakor se je koleselj bližal verandi, tako so njegove oči postajale bolj vesele in nasmeh vse širši in širši.

»Pavel Ivanovič!« je končno zaklical, ko je Čičikov zlezl s koleslja. »Pa ste se le spomnili na nas!«

Prijatelja sta se krepko poljubila in Manilov je popeljal svojega gosta v izbo. Četudi je čas, v katerem bosta šla skozi vežo, predsobo in jedilnico, nekoliko kratek, poskusimo, ali se nam ga bo posrečilo kako izrabiti in povedati kaj o gospodarju. Pri tem mora avtor priznati, da je tako početje precej

težavno. Veliko lažje je prikazovati značaje velikih razsežnosti; tam preprosto mečeš barve na platno: črne žareče oči, obokane obrvi, čelo, presekan z gubo, črn ali ognjeno škrlaten plašč, vržen čez ramo – in portret je končan; a takile gospodje, ki jih je na svetu veliko in so na pogled zelo podobni drug drugemu – ko jih dobro pogledaš, vidiš veliko komaj opaznih posebnosti – takile gospodje so zelo težavni za portretiranje. Človek mora močno napeti pozornost, da izstopijo pred njim pretanjene, skorajda nevidne poteze, in nasploh je treba poglobljati pogled, ki je že tako in tako izostren v vednosti preiskovanja.

Le Bog bi mogel reči, kakšen je bil značaj Manilova. Obstaja vrsta ljudi, znana pod imenom: ljudje kot ljudje, nič posebnega, jajce je jajcu podobno, kot pravi rek. Morda lahko mednje prištejemo tudi Manilova. Na pogled je bil opazen človek: poteze obraza niso bile brez privlačnosti, a tej privlačnosti je bilo primešano, tako se je zdelo, preveč sladkobe; v njegovih kretnjah in besedah je bilo nekaj, kar je priliznjeno terjalo naklonjenosti in prijateljstva. Očarljivo se je nasmihal, bil je svetlolas, s sivo modrimi očmi. Na začetku pogovora z njim si moral reči: »Kako prijeten in mil človek!« V nadaljevanju nisi imel kaj reči, potem pa si dejal: »Vragvedi, kaj je z njim!« in šel naprej; če bi ne šel, bi te prevzel neznosen dolgčas. Od njega ni bilo pričakovati nobene živahne ali vsaj vznesene besede, kakršno lahko slišiš skorajda od slehernega, če se dotakneš stvari, ki se ga tiče. Vsak ima svojo strast: pri enem se je ta spremenila v ljubezen do hrtov; drugemu se zdi, da je strašen ljubitelj

glasbe in prečudovito občuti najgloblja mesta v njej; tretji je strokovnjak za dobro hrano; četrti zna odigrati svojo vlogo le za kanec bolje od tiste, ki mu je namenjena; peti ima bolj omejene želje, spi in sanjari, kako bi se šel sprehajati s krilnim pribočnikom, da bi se pokazal prijateljem, znancem in celo neznancem; šesti je že obdarjen s takšno roko, ki občuti nadnaravno željo, da bi zapognila vogal kakšnemu karovemu asu ali dvojki, medtem ko roka sedmega sili delati red vsepovsod, človek se hoče približati osebi postajnega načelnika ali postiljona – skratka, vsak ima kaj svojega, Manilov pa ni imel ničesar. Doma je govoril sila malo in je večinoma premišljeval in tuhtal, o čem pa je tuhtal, je bilo znano menda samo Bogu. Ne moremo reči, da se je ukvarjal z gospodarjenjem, nikoli ni niti odjezdil na polja, gospodarstvo je teklo nekako kar samo od sebe. Ko je upravnik rekel: »Gospod, to in to bi bilo dobro narediti«, je po navadi odvrnil: »Ja, ne bi bilo slabo«, in kadil naprej pipo, katere kajenje mu je prešlo v navado, ko je bil še pri vojaki, kjer so ga imeli za nadvse skromnega, rahločutnega in izobraženega oficirja. »Ja, res ne bi bilo slabo,« je ponavljal. Ko je prišel k njemu kmet, ki se je popraskal z roko po tilniku in rekel: »Gospod, dovoli, da odidem z dela, dac moram odslužit«, je rekel: »Kar pojdi« in kadil pipo naprej, niti posvetilo se mu ni, da je kmet šel popivat. Včasih, ko je gledal z verande na dvorišče in ribnik, je govoril, kako bi bilo lepo, če bi na lepem od hiše speljali podzemni rov ali čez ribnik postavili kamnit most, na katerem bi po obeh straneh stale kramarije, v katerih bi tičali branjevci in prodajali razne drobnarije, ki

jih potrebujejo kmetje. Ob tem so njegove oči postale nenavadno sladke, obraz pa si je nadel sila zadovoljen izraz; sicer pa so se vsi taki načrti končali zgolj z besedami. V njegovem kabinetu je vselej ležala kakšna knjiga, s kazalko označena na štirinajsti strani, ki jo je bral že celi dve leti. V njegovi hiši je ves čas česa manjkalo: v sprejemnici je stalo čudovito pohištvo, tapecirano z gizdalinsko svilnato tkanino, ki je bila resda precej cenena; a za dva naslanjača je blaga zmanjkalo, zato sta stala oblečena kar v rogoz; sicer pa je gospodar že vrsto let vsakič opozarjal svojega gosta z besedami: »Ne usedite se na tistale naslanjača tam, nista še dodelana.« V drugi sobi sploh ni bilo pohištva, čeprav je bilo prve dni po poroki rečeno: »Ljubica, jutri moram poskrbeti, da bojo v to sobo vsaj začasno postavili pohištvo.« Zvečer so postavljali na mizo sila gizdav svečnik iz temnega bronu s tremi antičnimi gracijami, z zalim porcelanastim ščitnikom, obenj pa so postavili nekakšnega medeninastega invalida, kruljavega, pobešenega na stran in vsega zalitega z voskom, tega pa niso opazili ne gospodar, ne gospodinja, ne sluge. Njegova žena ... sicer pa sta bila popolnoma zadovoljna drug z drugim. Ne glede na to, da je preteklo že več kot osem let njunega zakona, sta še zmeraj nosila drug drugemu bodisi košček jabolka ali bombonček ali jedrce in govorila z ganljivo-ljubečim glasom, ki je izražal popolno ljubezen: »Dušica, odpri usteca, ti bom dal tolele.« Samo po sebi se ve, da so se usteca pri tem nadvse graciozno odprla. Za rojstni dan sta pripravila presenečenje – kakšen biseren etuiček za zobno ščetko. In zelo pogosto je prvi, sedeč na zofi, na lepem, iz popolnoma

neznanega vzroka, popustil svojo pipo, druga pa delo, če ga je prav tisti hip imela v rokah – in pritisnila sta eden drugemu tako koprneč in tako dolg poljub, da bi med njim človek brez težav pokadil kratko cigarico. Skratka, bila sta, kot pravimo, srečna. Lahko bi seveda rekli, da je bilo v hiši še veliko drugega dela razen dolgih poljubov in presenečenj, marsikaj bi lahko vprašali. Zakaj se, na primer, butasto in brez haska kuha v kuhinji? Zakaj je shramba skoraj prazna? Zakaj hišnica krade? Zakaj so hlapci nesnažni in pijandure? Zakaj vsa služinčad neusmiljeno spi, ves preostali čas pa zganja burke? A vse to so nizkotne zadeve, Manilova pa sta lepo vzgojena. Dobra vzgoja pa se pridobi, kot je dobro znano, v vzgojnih zavodih. Tam so, kot se ve, trije glavni predmeti, ki sestavljajo podlago človeških čednosti: francoščina, nujna za srečno družinsko življenje; klavir, ki podarja prijetne trenutke možu; in nazadnje pravo gospodinjsko delo: pletenje košaric in drugih presenečenj. Sicer pa obstajajo različne izboljšave in izpopolnitve v metodah, posebno dandanes; vse je odvisno od uvidevnosti in sposobnosti samih lastnikov takih zavodov. V nekaterih zavodih potem velja, da je prvi klavir, nato francoščina, nazadnje pa gospodinjstvo. Včasih pa je tako, da je na prvem mestu gospodinjstvo, se pravi, pletenje presenečenj, nato francoščina in nazadnje klavir. Metode so različne. Ne bo odveč, če pripomnimo še to, da je Manilova ... priznam, o damah se zelo bojim govoriti, poleg tega pa se moram brž vrniti k našima junakoma, ki sta že nekaj minut stala pred vrati jedilnice in prosila eden drugega, naj stopi naprej.

»Bodite tako dobri, nič ne skrbite zame, šel bom za vami,« je govoril Čičikov.

»Ne, Pavel Ivanovič, ne, vi ste gost,« je govoril Manilov in stegoval roko proti vratom.

»Ne skrbite, prosim, ne skrbite. Vstopite, prosim,« je govoril Čičikov.

»Ne, oprostite, ne morem si dovoliti, da bi šel pred takim prijaznim, omikanim gostom.«

»Zakaj pa omikanim ...? Vstopite, prosim.«

»Ne, vi izvolite vstopiti.«

»Zakaj pa?«

»No, pač zato!« je s prijaznim nasmehom dejal Manilov.

Nazadnje sta oba prijatelja stopila skozi vrata bokoma in se malo pritisnila drug k drugemu.

»Dovolite, da vam predstavim svojo ženo,« je dejal Manilov. »Dušica! Pavel Ivanovič!«

Čičikov je zdaj zagledal gospo, ki je sploh ni opazil, ko sta se z Manilovom priklanjala pred vrati. Ni bila napačna; in čedno oblečena. Na njej je bila čedna svilena obleka blede barve; tanko in neveliko zapestje roke je hitro odložilo nekaj na mizo in stisnilo batistni robček z izveznimi vogali. Vstala je z zofe, na kateri je sedela; Čičikov se je s precejšnjim veseljem približal njeni ročici. Manilova je spregovorila, malce pogrkujoč, da jih je nadvse razveselil s svojim prihodom in da ni minil dan, ko ga njen mož ne bi omenil.

»Ja,« je dodal Manilov, »ves čas me je spraševala: 'Zakaj pa tvoj prijatelj ne pride?' – 'Počakaj, dušica, saj bo

prišel! In tako ste nas nazadnje le počastili z obiskom. Res ste nam pripravili velik užitek ... majski dan ... srce praznuje ...«

Ko je Čičikov zaslišal, da srce praznuje, se je kar malce zbegal in skromno odvrnil, da nima ne velikega imena in ne opaznega položaja.

»Vse imate,« ga je prekinil Manilov s prijaznim nasmehom. »Vse imate, celo še več.«

»Kako se vam zdi naše mesto?« se je oglasila Manilova. »Ste prijetno preživeli urice v njem?«

»Zelo lepo mesto, čudovito mesto,« je odvrnil Čičikov, »zelo prijetno sem preživel urice: družba je nadvse priljudna.«

»Kaj pa mislite o našem gubernatorju?« je rekla Manilova.

»Ni res, da je nadvse spoštovan in preljubezniv človek?« je dodal Manilov.

»Čista resnica,« je dejal Čičikov. »Nadvse spoštovan človek. Kako pozna svojo službo, kako jo opravlja! Samo želimo si lahko več takih ljudi.«

»In kako zna, kajneda, sprejeti vsakogar, biti delikaten v svojem ravnanju,« je z nasmehom dodal Manilov – in od zadovoljstva skorajda čisto zaprl oči, kakor maček, ki so ga s prsti nalahno požgečkali za ušesi.

»Zelo priljuden in prijazen človek,« je nadaljeval Čičikov, »in kakšen spretnjakar! Tega si nisem mogel niti misliti. Kako lepo veze razne domače vzorčke! Pokazal mi je denarnico, ki jo je sam naredil: redkokatera gospa zna tako spretno vesti.«

»Pa vicegubernator – a ni mil človek, kajneda?« je dejal Manilov in spet malce priprl oči.

»Zelo, zelo spoštovanja vreden človek,« je odvrnil Čičikov.

»Dovolite, kakšen pa se vam je zdel policijski načelnik? A ne da je res prijazen človek?«

»Izredno prijazen, pa kako pameten, kako načitan človek! Skupaj s tožilcem in predsednikom sodišča sem pri njem igral vist do prvih jutranjih petelinov. Zelo, zelo spodoben človek!«

»Kaj pa menite o ženi policijskega načelnika?« je pristavila Manilova. »A ni silno ljubezniva ženska?«

»O, to je ena najbolj spodobnih ženk, kar jih poznam,« je odvrnil Čičikov.

Za temi niso izpustili predsednika sodišča, upravnika pošte in tako prereševali skorajda vse uradnike v mestu, ki so se izkazali za skrajno spodobne ljudi.

»Ali vi vselej preživljate čas na vasi?« je nazadnje vprašal tudi Čičikov.

»Večinoma na vasi,« je odgovoril Manilov. »Včasih se pripeljeva v mesto samo zato, da bi se srečala z omikanimi ljudmi. Veste, če ves čas živiš zaprt, podivjaš.«

»Res je, res,« je dejal Čičikov.

»Seveda,« je nadaljeval Manilov, »pa bi bilo drugače, če bi bili sosede dobri, če bi, na primer, obstajal človek, s katerim bi se lahko pogovoril o prijaznosti, dobrem vedenju, pomenil o kakšni novi stvari, kar bi razveselilo srce, kar bi človeka malce privzdignilo, da tako rečem ...« Ob tem je hotel še nekaj reči, ko pa je opazil, da se je malce zaštrikal, je samo mahnil z roko po zraku in nadaljeval: »Potem bi na deželi in

v samoti kajpada imeli veliko prijetnih reči. Vendar pa tukaj ni nikogar ... Samo tu pa tam lahko prebereš *Sina domovine*.«

Čičikov se je z njim v vsem strinjal, dodal je, da ni nič bolj prijetnejšega kakor živeti v samoti, uživati ob pogledu na naravo in včasih prebrati kakšno knjigo ...

»Ampak veste,« je dodal Manilov, »vendarle nimam prijatelja, kateremu bi lahko zaupal ...«

»O, to je čisto res, popolnoma čisto res!« mu je segel v besedo Čičikov. »Kaj nam bojo vsi zakladi tega sveta! 'Kaj bi z denarjem, če nimaš dobrih ljudi za druženje,' je dejal neki modrec.«

»Veste kaj, Pavel Ivanovič,« je rekel Manilov, na njegovem obrazu se je pojavil ne le sladek, marveč kar osladen izraz, podoben miksturi, ki jo je spreten zdravnik neusmiljeno posladkal v prepričanju, da bo razveselil pacienta: »Tedadaj začutiš nekakšen, neke vrste duhovni užitek ... Kot na primer zdajle, ko mi je naključje pripravilo srečo, lahko bi rekel zgledno srečo, da govorim z vami in uživam v prijatnem pomenku z vami ...«

»Dajte no, kakšen prijeten pomenek ...? Nepomemben človek sem, to je vse,« je odvrnil Čičikov.

»Oh! Pavel Ivanovič, dovolite mi, da sem odkrit: z veseljem bi dal pol svojega imetja, da bi lahko imel vsaj delček teh vrlin, ki jih imate vi ...!«

»Nasprotno, meni pa bi bilo v največjo čast, če ...«

Ni znano, do česa bi pripeljalo vzajemno izlivanje čustev obeh prijateljev, če bi ne vstopil sluga in povedal, da je hrana pripravljena.

»Ponižno prosim,« je dejal Manilov. »Oprostite, če pri nas ne bo takšnega kosila, kakršno je na parketih v prestolnicah, pri nas je po ruski navadi preprost šči, vendar iz čistega srca. Najponižneje prosim.«

Potem sta se nekaj trenutkov prerekala o tem, kdo naj vstopi prvi, nazadnje pa je Čičikov postrani stopil v jedilnico.

V jedilnici sta že stala dva dečka, sinova Manilova, ki sta bila v tistih letih, ko otroke že posedajo za mizo, vendar še na visokih stolih. Zraven obeh je stal učitelj, ki se je spoštljivo in z nasmehom poklonil. Gospodarica se je usedla za svoj jušnik, gosta pa so posadili med gospodarja in gospodarico, služabnik je otrokoma zavezal prtiček pod vratom.

»Kakšna ljubka otroka,« je dejal Čičikov, ko si ju je ogledal. »Koliko pa sta stara?«

»Starejši ima osem let, mlajši pa jih je prav včeraj dopolnil šest,« je dejala Manilova.

»Temistoklus,« je dejal Manilov in se zasukal k starejšemu, ki je poskušal rešiti svojo brado iz prtička, zavezanega okoli vratu.

Čičikov je malce pridvignil obrv, ko je zaslišal to deloma grško ime, ki ga je Manilov, kdove zakaj, izgovoril s končnim »us«, vendar se je še isti hip potrudil vrniti svoj obraz v običajno stanje.

»Temistoklus, povej mi, katero je najlepše mesto v Franciji?«

Tisti hip je učitelj usmeril vso pozornost na Temistoklusa, zdelo se je, da se mu je hotel zapičiti v oči, nazadnje